

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Paavola, Jutta; Viitasalo, Katri

Title: Mistä aikuisen tuen tarve syntyy?

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Seinäjoen ammattikorkeakoulu, 2019

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Paavola, J., & Viitasalo, K. (2020). Mistä aikuisen tuen tarve syntyy?. In M. Zechner (Ed.), *Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin* (pp. 18-33). Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja. B, Raportteja ja selvityksiä, 144. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061320426>

MISTÄ AIKUISEN TUEN TARVE SYNTYY?

Jutta Paavola, YTL, hankejohtaja

*PRO SOS -hanke, Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus
SONet BOTNIA*

Katri Viitasalo, YTT, yliopistonopettaja

Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

1 TUEN TARPEISTA MÄÄRITTYVÄ AIKUISSOSIAALITYÖN TEHTÄVÄ

Sosiaalihuoltolain mukaisella palvelutarpeen arvioinnilla pyritään selvittämään, onko henkilöllä tuen tarvetta ja minkä luontoista tämä tuen tarve on. Edeltävää sosiaalihuoltolakia (L 17.9.1982/710) määritti järjestelmäkeskeisyys. Laki lähti ajatuksesta, että sosiaalipalveluja annetaan tarpeeseen, mutta näitä tarpeita ei tarkemmin laissa määritelty. Vuonna 2015 voimaan tullut sosiaalihuoltolaki (L 30.12.2014/1301) korostaa asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaan tarpeista lähtevää palvelutarpeen määrittelyä. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 38.)

Sosiaalihuoltolain perusteluissa (HE 164/2014) todetaan, että lakia valmistellut työryhmä lähti alun perin rakentamaan lakia asiakkaiden tarpeiden pohjalta ja että sosiaalipalveluja ei olisi määritelty tarkemmin lainkaan. Tästä ajatuksesta kuitenkin jouduttiin työryhmässä luopumaan. Lakiin sisällytettiin kuitenkin työryhmän muotoilemat tuen tarpeet asiakaslähtöisyyden korostamiseksi, sosiaalihuollon toimintakentän määrittämiseksi ja tuen tarpeiden riittävän arvioinnin varmistamiseksi yksittäistapauksissa. Tuen tarpeiden kuvaaminen avaa sosiaalihuollon toimintakenttää muille toimijoille ja asiakkaille. Se kertoo, millaisissa tilanteissa sosiaalihuollon keinoin voidaan asiakkaita auttaa.

Tuen tarpeita ja niiden määrittelyä on paikallaan tarkastella lähemmin, sillä tarpeita voidaan pitää moniselitteisinä. Lähtökohtaisesti tuen tarpeissa on kyse konkreettisista asioista, jotka ovat ihmiselämälle perustavanlaatuisia. Samalla tarpeiden määrittelyssä on kyse yksilön oikeuksista tarpeiden tyydyttämiseen sekä oikeuksiin olla päättämässä siitä, kuinka tarpeiden tyydyttäminen toteutuu käytännössä. Tästä johtuen tarpeiden määrittely kietoutuu olennaisesti hyvinvoin-

nin ja hoivan sekä niihin yhdistyvien valta-aspektien yhteyteen (Doyal & Gough 1991, 4). Tuen tarpeiden tulkitseminen ja tarpeista puhuminen ovat suhteessa kontekstiin, jossa niitä käsitellään. Vaikka inhimilliset perustarpeet ovat samoja kaikkialla, vaihtelevat tulkinnat tarpeista riippuen ajattelutavoista, tottumuksista, arvoista ja kielestä, joilla aiheesta puhutaan. (Fraser 1989, 295.) Tarpeiden vaateet yhdistyvät myös palveluiden lainmukaisten perusteluiden määrittelyyn. Tarpeisiin perustuvat vaateet ovat moraalisesti sitovampia kuin mitä esimerkiksi mielitekoihin, haluihin tai preferensseihin perustuvat vaateet ovat (Hellsten 1995), ja toimivat paremmin palveluiden määrittelyn perusteluina.

Sosiaalityön tutkija Mikko Mäntysaari on väitöskirjassaan (1991) tutkinut sosiaalitoimistoa byrokratiana ja tarkastellut tarpeiden määrittelyä asiakastyössä. Tutkimuksen mukaan sosiaalitoimistossa tehtävä sosiaalityö vastasi puutteellisesti asiakkaiden tarpeisiin vaikkakin tarpeenmukaisuuden periaate on tärkeä toimintaperiaate. Työssä oli läsnä vallan elementit ja kontrolli. Asiakkaiden tarpeiden määrittelyssä tapahtuu neuvottelua ja asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen on todellisuudessa tarpeista esitettyjä tulkintoja ja määrittelyä. (Mäntysaari 1991, 250.) Asiakslähtöisyyttä painotettaessa palvelutarpeen arviointiprosessissa tulisi tämän mukaan rakentua työntekijän ja asiakkaan yhdessä tuottama ja jakama tulkinta asiakkaan tarpeesta.

Tässä luvussa keskustelemme aikuisten tarpeista ja niiden määrittelystä sosiaalityössä ja kysymme, millaisiin konteksteihin tuen määrittely sosiaalityössä kiinnittyy. Lähdemme liikkeelle teorioista, joiden avulla tarpeita ja niiden määrittelyä voi ymmärtää. Pohdimme, kuinka sosiaalipalveluilla pystytään turvaamaan toimintakykyä ja miten erilaiset mittarit ja toimintakykyä arvioivat menetelmät voivat olla tässä avuksi. Tarkasteltuamme aikuisten tuen tarpeita teorioiden ja mittareiden valossa palaamme sosiaalihuoltolakiin ja sen määritelmiin tarpeista. Tässä kyse on siitä, että pyritään arvioimaan yksilön hyvinvointia ja sen hetkistä sosiaalista turvallisuutta sekä selvittämään, mitkä ihmisen tarpeet ovat kenties vaarantuneet ja miksi. Päädymme tarkastelussa esittämään jäsenyyksen konteksteista, joiden ulottuvuuksilla tarpeiden määrittelyn on tarkoitus tapahtua. Jäsenyys huomioi ihmiskäsityksen palvelutarpeen arvioinnin taustalla sekä käsitykset hyvinvoinnista, ja kokoaa aikuisten tuen tarpeiden määrittelyä kokonaisvaltaisena ilmiönä.

2 AIKUISSOSIAALITYÖN TAVOITE

Aikuissosiaalityön tavoite syntyy aikuisuuden kulttuurisen määrittelyn kautta. Aikuisuuteen liitetään tavanomaisesti vahvan kansalaisuuden, vastuullisuuden,

itsenäisyyden ja täysivaltaisuuden merkityksiä. Lasten katsotaan tarvitsevan hoivaa ja huolenpitoa aikuisilta ja ikääntyneiden puolestaan nähdään menettäneen jotain aikuisuuteen kuuluvaa toimijuutta ja yksilöllisyyttä. Vastuullisen aikuisen oletetaan kykenevän hyvää ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan. Onnistunut sosiaalityö aikuisten parissa tuottaa paremmin itsestään huolta pitäviä ja elämänsä hallitsevia kansalaisia sekä vahvistaa vastuullista aikuisuutta. (Juhila 2008.)

Toisaalta Juhila (2008) hämmentää tätä kuvaa tuoden keskusteluun mukaan riippuvuuden ja huolenpidon tarpeen universaaliuden. Huolenpidon tarve on ihmisen universaali ominaisuus ja myös aikuisilla on siihen perustuslaillinen oikeus. Tässä kaikessa aikuisuuteen liittyvässä vastuullisuuden, itsemääräisyyden ja riippuvuuksien läpäisemässä elämässä aikuissosiaalityön perimmäiseksi tavoitteeksi rakentuu sujuvan arjen varmistaminen. Aikuissosiaalityöllä ja muilla sosiaalipalveluilla varmistetaan työkäisten aikuisten mahdollisuudet huolehtia itsestään ja perheestään.

3 TUEN TARPEET TEORIEIDEN VALOSSA

Taustoitamme tässä luvussa aikuisten tuen tarpeita tarkastelemalla niitä ihmisen tarpeisiin liittyvien teorioiden kautta. Ne käsittelevät ihmiskäsitystä, tarpeita sekä hyvinvointia ja toimintakykyä.

3.1 Holistinen ihmiskäsitys

Ymmärtääksemme ihmisen tarpeita, tulee olla käsitys ihmisen olemuksesta. Ihmiskäsitys pohjautuu kysymyksiin siitä, mitä ihminen on ja miten ihminen on olemassa. Nojaudumme tarkastelussamme holistiseen ihmiskäsitykseen. Lauri Rauhalan (2014) mukaan nykyinen monitieteinen ihmistutkimus perustuu monopluralistiseen ihmiskäsitykseen, jossa tunnustetaan ihmisen eri olemispuolia, mutta jotka lähtökohtaisesti ovat yhteydessä toisiinsa. Rauhalan ajattelussa olemassa olon perusmuodot ovat tajunnallisuus, kehollisuus ja situationaalisuus.

Tajunnallisuudella eli psyykkis-henkisellä olemassaololla tarkoitetaan ihmisen kokemisen kokonaisuutta, ”mieltä”. Ymmärrys ilmiöistä, asioista ja esineistä rakentuu tajunnassamme, kun objekti asettuu suhteeseen mielen kanssa ja näiden välinen merkityssuhde aukeaa. ”Ajattelen, siis olen” (Descartes). Kehollisuus eli olemassaolo orgaanisena tapahtumana viittaa aineelliseen, ruumiillisuuteen. Kehollinen elämä on verenkiertoa, hormonitoimintaa ja elinten toimintaa. Niihin

ei kytkeydy mitään tajunnallista ja symbolista itsessään, vaan ne ovat puhdasta lähivaikutuksista rakentuvaa fysiikkaa. Situationaalisuudella tarkoitetaan ihmisen olemassaoloa suhteina todellisuuteen. Ihmisen olemassaolo on aina kytkeytyneenä häntä ympäröivään todellisuuteen kuten fyysiseen ympäristöön ja kulttuuriin. Situationaalisuuden komponentit, kuten esimerkiksi ihonväri määrittää osittain sitä mitä ihminen tajunnassaan ja kehon prosesseissaan on. Se ilmenee ihmisessä olevana esiyymmärryksenä. (Rauhala 2014, 31–46.)

Lauri Rauhala (2014, 137–142) on tarkastellut sosiaalityön ja ihmiskäsityksen suhdetta. Hänen mukaansa sosiaalityö on vaikuttamista ihmiseen lähinnä tilanteiden kautta. Sosiaalityö edistää ihmisen hyvinvointia muuntelemalla ihmisen tilanteeseen eli elämäntilanteeseen liittyviä komponentteja. Sosiaalityössä parannetaan esimerkiksi asumisolosuhteita, jotka saattaisivat vaarantaa ihmisen hyvinvointia. Koska ihmisen kokonaisuudessa kaikki olemassaolon olemismuodot ja olemismuotojen komponentit ovat yhteydessä toisiinsa, voi pienikin muutos yhdessä komponentissa saada aikaan lumipallo-efektin mukaisesti muutoksia kokonaisuudessa.

3.2 Systemaattinen ihmiskäsitys

Pauli Niemelän (2014) rakentama ajattelumalli pohjautuu holistiseen ihmiskäsitykseen. Hänen systemaattinen ihmiskäsityksensä tarkastelee ihmistä rakennejärjestelmänä Rauhalan jalanjäljissä fyysis-psykkis-sosiaalisena kokonaisuutena. Hänen ajattelussaan ihmisen rakenne jäsentyy bio-fyysiseksi, psyykkis-tajunnalliseksi ja kielellis-sosiaaliseksi rakenneosajärjestelmiksi, joiden osatekijöinä eri tasot ja ulottuvuudet syventävät käsitystä ihmisestä moniulotteiseksi kokonaisuudeksi. Niemelän ajattelumallissa ihmisen rakennejärjestelmän lisäksi on olemassa ihmisen toimintajärjestelmä, joka täydentää näkemystä ihmisestä kokonaisuutena ja systeemisestä oliona.

Tarkastellessa ihmistä toimintaosajärjestelmän näkökulmasta ihminen on läpeensä toiminnallinen olento, joka toteuttaa ja rakentaa elämänsä toiminnallisesti. Toiminnassa on kyse elämisestä ja toimimisesta rakenneosajärjestelmien puitteissa sitä edelleen rakenteistaen. Toimintaa ei ole ilman rakennetta, mutta myös rakenteen edellytyksenä on toiminta. Ihminen tarvitsee toimiakseen fyysisistä kehoaan, tajuntaa toimintansa ohjaamiseen, kielellis-sosiaalisia yhteyksiä ja suhteita. (Niemelä 2014.)

Niemelän (2014) ajattelussa toimintaosajärjestelmässä on kolme tasoa: olemisen, tekemisen ja omistamisen tasot, jotka samalla rakentavat hyvinvoinnin käsitystä.

Olemisen tasolla hyvinvointi rakentuu tarpeen tyydyttymisenä (well-being) ja jonka ulottuvuuksia ovat olemassa oleminen, yhdessä oleminen ja itsenäisenä oleminen. Tekemisen tasolla hyvinvointi on osallisuutta (well-doing), jossa ulottuvuuksina ovat itsensä toteuttaminen ja osallisuus fyysisesti, sosiaalisesti ja henkisesti. Omistamisen tasolla hyvinvointi on aineellista, sosiaalista ja henkistä resurssia (welfare). Toiminnallinen hyvä on hyvinvointia. (Niemelä 2009.)

Sosiaalityössä tavoitellaan ihmisten hyvinvoinnin lisäämistä (IFSW 2019). Niemelän (2009) ajattelussa ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi luovat teoreettisen perustan sosiaalityölle. Olemisen tasolla sosiaalityön tehtäväksi muodostuu tarpeen tyydytyksen osa-alueiden eli selviytymisen, liitynnän ja inhimillisen kasvun turvaaminen. Tekemisen tasolla sosiaalityön tehtävänä on puolestaan aktivoiminen osallistumiseen, osallisuuteen sekä itsensä toteuttamiseen ja omistamisen tasolla vähimmäisresurssien turvaaminen ja valtaannuttaminen. Valtaannuttamisen kautta sosiaalityöllä on mahdollisuus edistää ihmisen sosiaalisen ja inhimillisen pääoman kasvua. Tekemisen mahdollistaminen sosiaalityön tehtävänä tarjoaa tulokulman myös työllisyyden hoidon tai työelämäosallisuuden palveluiden liittymiseen osaksi aikuissosiaalityötä (Paavola 2016).

3.3 Tarveteoriat

Ihmiskäsitykset antavat kuvan siitä millainen ihmisen olemus on ja mitä ilman hän ei voi olla. Puute tai vajaus olemisessa ilmenee tarpeena. Ihmisen tarpeet ja niiden toimintadynamiikka on ollut erityisenä kohteena tarveteorioissa. Viime kädessä myös tarveteorioissa taustalla on ihmiskäsitys. Tarpeilla viitataan puutteisiin, jännitystiloihin ja ristiriitaisuuksiin, jotka virittävät ihmisen muutokseen. Tarpeet käynnistävät ja määrittävät ihmisen toimintaa, sen suuntaa ja voimakkuutta. Tarpeet toimivat aktivaattorina toiminnalle, jonka tuloksena on tavoiteltu tilanne. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 155.)

Tunnetuin tarpeiden jäsenitys lienee Abraham H. Maslowin (1987) tarpeiden hierarkia, jossa erilaiset tarpeet muodostavat järjestelmän, jossa alemman tason tarpeen täytyessä syntyy "tilaa" korkeamman asteen tarpeille. Tarpeiden hierarkian alimman tason muodostavat fysiologiset tarpeet, joilla viitataan ihmisen kehon perustavanlaatuisiin toimintaedellytyksiin. Hierarkian seuraavat portaavat rakentuvat turvallisuuden, yhteenkuuluvuuden ja arvostuksen tarpeista, jotka Maslow myöhemmän kehittelyn myötä nimesi puutetarpeiksi (Järvikoski & Härkäpää 2011, 156). Hierarkian ylemmän tason muodostavat kasvutarpeet; tietämisen ja ymmärtämisen, esteettiset ja itsensä toteuttamisen tarpeet.

Suomalainen sosiologi Erik Allardt (1976) loi oman hyvinvoinnin ja tarpeiden klassikkojäsenyyksensä vuonna 1976. Allardtin (1976, 21) mukaan ”hyvinvointi on tila, jossa ihmisellä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytetyksi”. Hänen mukaansa hyvinvointi ja sen taustalla olevat tarpeet ovat kulttuuri- ja historiasidonnaisia, muuttuen ja uusiutuen ajassa. Allardtin ajattelussa tarpeet ovat luokiteltavissa kolmeen luokkaan tarpeentyydytyksen luonteen avulla. Elintaso (having) rakentuu osatekijöistä kuten tulot, asuminen, työllisyys, koulutus ja terveys. Yhteisyyssuhteet (loving) puolestaan rakentuu paikallis- ja perheyhteisyydestä sekä ystävyys-suhteista. Itsensä toteuttamisen muodot (being) kuten arvonanto, korvaamattomuus, poliittiset resurssit ja mielenkiintoinen vapaa-ajan toiminta (tekeminen) muodostavat puolestaan tarpejäsenyyksensä kolmannen kokonaisuuden.

3.4 Toimintakykyteoria

Tarpeiden yhteys materiaaliseen elintasoon tai hyvinvointia (objektiivisena tai subjektiivisena kokemuksena) kuvaaviin mittareihin on palveluiden tarkastelussa hankalaa (Aaltio 2013, 50–54.). Kuitenkin, jos palveluilla pyritään tavoittelemaan hyvinvointia, on tavoitteen edistämiseksi oltava käsitys hyvinvoinnin olemuksesta. Hyvinvointia ja palveluiden osuutta sen edistämässä käsitteleviä teorioita on kosolti. Eräs tunnettu versio on Amartya Senin ja Martha Nussbaumin kehittämä toimintakykyteoria (ks. Sen 2009; Nussbaum 2013). Teoria esittää kuvauksen hyvinvoinnista kokonaisvaltaisena, yksilökohtaisena toimintakykyisyytenä, jossa on kyse tarpeiden tyydyttymisestä sekä ihmisen mahdollisuuksista toimia.

Toimintakykyteoria rakentuu ensinnäkin ajatukselle siitä, että hyvinvointia ei selitä resurssit, varallisuus tai koettu mielihyvä, vaan hyvinvoinnin perustana toimii toimintakyvyt (capabilities). Lähtökohtaisesti toimintakykyteoriassa kiinnostus kohdistuu siihen, kuinka ihminen kykenee toimimaan ja millaiset ovat ihmisen mahdollisuudet tehdä arvostamia asioita. Toisekseen kiinnostus kohdistuu pyrkimykseen poistaa esteet ihmisen kyvyltä elää arvostamaansa ja tahtomaansa elämää (Robeyns 2005). Toimintakykyteoria on osa liberalistista ajattelutraditiota, jossa painotetaan yksilön vapauksia itseisarvona (Robeyns 2005, 95).

Toimintakykyteorian mukaan jokaisella ihmisellä on oikeus elää ihmisarvoista elämää valitsemallaan tavalla. Nussbaum (2013) esittää, että yhteiskunnan on mahdollistettava ihmiselle vähintään tietyt toimintakyvyt. Toimintakyvyt ovat perustavanlaatuisia ja yleispäteviä ihmisille riippumatta kulttuurista, asuinpaikasta tai muista vastaavista tekijöistä. Nussbaum on listannut nämä tekijät kymmenkotohaiseen luetteloon kyvyistä, joita yhteiskunnan olisi vaalittava perustuslailla. Hänen ajattelulleen on ominaista korostaa toimintakykyjen kynnystasosta (threshold),

jonka alapuolella ei voi puhua ihmisarvoisesta elämästä (Nussbaum 2013, 28). Listaann kynnystasoisista toimintakyvyistä lukeutuvat seuraavat: elämä itsessään mahdollisuutena elää normaalin pituinen elämä, fyysinen terveys ja mahdollisuus elää terveenä, fyysinen koskemattomuus, mahdollisuus käyttää aisteja, mielikuvitusta ja päättelykykyä, tunteet, käytännöllinen päättely, yhdistyminen, mahdollisuus elää välittämällä eläimistä, kasveista ja luonnosta, leikki ja oman elinympäristön hallinta. (Nussbaum 2013.) Hänen laatimansa lista herättääkin pohtimaan sosiaalipalveluiden osalta tärkeää kysymystä siitä, minkälaisien asioiden pitäisi olla mahdollisia jokaiselle yhteiskunnan jäsenelle. Mikä on minimitaso, joka jokaiselle jäsenelle on turvattava? Kuka tämän tason määrittelee? (Viitasalo 2018, 31.)

Aikuisten tuen tarpeita voidaan jäsentää toimintakykyteorian avulla. Lista tarpeista, joihin sosiaalipalveluilla vastataan, välittää perustelut sosiaaliin ja taloudellisiin ongelmiin yhdistyvistä tarpeista. Kyse on tuen tarpeesta, joka kumpuaa elämänhallinnan vajeesta, taloudellisista tai toimeentulon vaikeuksista, sosiaalisesta marginalisaatiosta, perhe- tai lähisuhdeväkivallasta, kriisitilanteista, lapsen tarvitsemasta erityistuesta, päihde- tai mielenterveysongelmista, sairaudesta tai ikääntymisen tuomista vaikeuksista, muusta toimintakyvyn heikentymisestä tai tarpeesta erityiseen tukeen omaisille. Näihin tarpeisiin yhteiskunta pyrkii vastaamaan ja poistamaan esteitä ihmisten toimintakyvyn toteutumiselta.

Toimintakykyteoretikot tähdentävät, että toimintakykyjen merkityksellinen tehtävä on osoittaa, millaiset asiat ovat olennaisimpia ihmisten elämänlaadun tarkastelussa (ks. Viitasalo 2018, 32). Sosiaalihuoltolaissa nimetyt tarpeet tekevät näkyväksi elämäntilanteiden paikkoja, joita on mahdollista tarkastella myös sosiaalisen tasa-arvon ja epätasa-arvon kysymyksinä (Nussbaum 2013, 12). Voimme kysyä, turvataanko esimerkiksi mielenterveysongelmista kärsivälle ihmiselle riittävät mahdollisuudet toimia yhteiskunnassamme ja kuinka sosiaalipalveluilla voidaan näin tehdä. Erilaiset mittarit ja toimintakykyä arvioivat menetelmät voivat myös olla avuksi tämän tarkastelussa.

4 HYVINVOINTI- JA TOIMINTA- KYKYMITTARIT TUEN TARPEEN JÄSENTÄJINÄ

Vaikuttavuuden osoittamisen vaateen myötä mittaaminen ja mittareiden käyttö on lisääntynyt sosiaalityössä. Mittaamista ja vaikuttavuuden osoittamista perustellaan lähinnä sillä, että voitaisiin osoittaa sosiaalityössä toimivia ja vaikuttavia

työmenetelmiä ja käytäntöjä (Kivipelto ym. 2013). Tarkastelemme tässä lähinnä työ- ja toimintakyvyn mittaamiseen tai hyvinvoinnin mittaamiseen kehitettyjen mittareiden kuvaamia jäsenyksiä aikuisten tarpeista. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista tehdä systemaattista analyysiä aiheesta vaan se olisi oma tutkimuksen aiheensa.

Mittareissa ei ole käytetty tarve-sanaa vaan niissä mitataan työ- ja toimintakykyä tai hyvinvointia erilaisten elämänosa-alueiden kautta. Finnish Consulting Groupin (FCG) Kompassi on yksi menetelmä tai mittari elämäntilanteen selvittämiseen. Se sisältää kuusi tarkentavien kysymyksen selvittävää elämän aluetta (Kompassi kartoittaa asiakkaan tilanteen 2019). Aikuisväestön hyvinvointimittari puolestaan on pääkaupunkiseudun kuntien ja sosiaalialan osaamiskeskus Soccan kehittämä työkalu, joka tarkastelee aikuisen hyvinvointia yhdeksän eri osa-alueen kautta (Aikuisväestön hyvinvointimittari 2019). Kolmantena tarkastelussa on Työterveyslaitoksen Kykyviisari, jossa on esi- ja taustatietojen lisäksi seitsemän tarkasteltavaa osa-aluetta (Kykyviisari 2019). Tässä tarkasteltavien mittareiden lisäksi on muun muassa Kainuun Virta -hankkeissa kehitetty Elämäntilanteen selvittämisen ympyrä ESY-mittari (2017). Alla olevaan taulukkoon yksi on pyritty sijoittamaan vastaavanlaiset elämänosa-alueet riveittäin. Tummennetun väliviivan alla olevat eroavat toisistaan tai ovat toisissa mittareissa yhdistettyinä eri tavoin kokonaisuuksiksi.

Taulukko 1. Mittareiden elämänosa-alueita.

KOMPASSI	AIKUISVÄESTÖN HYVINVOINTIMITTARI	KYKYVIISARI
työelämä, työllistyvyys	Työ, osaaminen ja toimeentulo	työ- ja tulevaisuus
arjen hallinta	arki ja vapaa-aika	arki
terveys	koettu terveydentila	keho
psykkinen hyvinvointi ja toimintakyky	elämän orientaatio	mieli
osallisuus ja sosiaalinen tilanne	osallisuus	osallisuus
taloustilanne	perhe ja läheiset	hyvinvointi
	Asuin- ja toimintaympäristö	taidot
	sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö	
	kriisit	

Eri mittareiden jäsentelyissä on hyvin paljon keskenään samanlaisia elementtejä. Erityisesti kaksi teemaa, osallisuus ja arki, nousevat esiin mittareiden elämänosa-alueina. Lisäksi terveys ja keho, työ, osaaminen ja taidot sekä psykkinen hyvinvointi ja mieli tai elämän orientaatio ovat kaikissa mittareissa mukana. Voitaneen siis pohtia, edustavatko mittareiden elämäosa-alueet ihmisten keskeisiä tarpeita?

5 TUEN TARPEEN HALLINNOILLISIA MÄÄRITTELYJÄ

Koska palvelutarpeen arviointi määrittyy ennen kaikkea hallinnolliseksi toimenpiteeksi (ks. Hallikainen tässä teoksessa), tarkastelemme tuen tarpeiden määrittelyä vielä lain ja sen toimeenpanon näkökulmasta. Sosiaalityön käytännöissä ja puhekielessä aiemmin käytetty käsite oli tilannearvio (ks. Zechner ja Hytti tässä teoksessa), mutta sosiaalihuoltolain (L 30.12.2014/1301) sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) sosiaalialan tiedonhallinnan määrittelytyön kautta palvelutarpeen arviointi on vakiintumassa sosiaalityön puhekieleen.

5.1 Tuen tarpeet sosiaalihuoltolaissa

Sosiaalihuoltolaissa (L 30.12.2014/1301) on lueteltu tuen tarpeet, joihin sosiaalipalveluilla on tarkoitus vastata. Lain mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä:

- 1) tueksi jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen;
- 2) asumiseen liittyvään tuen tarpeeseen;
- 3) taloudellisen tuen tarpeeseen;
- 4) sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi;
- 5) lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen;
- 6) äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvään tuen tarpeeseen;
- 7) lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi;
- 8) päihteiden ongelmakäytöstä, mielenterveysongelmasta sekä muusta sairaudesta, vammasta tai ikääntymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen;
- 9) muuhun fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen;
- 10) tuen tarpeessa olevien henkilöiden omaisten ja läheisten tukemiseksi.

Avaamme seuraavassa näitä tarpeita hieman tarkemmin. Jokapäiväinen elämästä selviytyminen määritellään päivittäin tai säännöllisesti toistuviksi elämän toimintoiksi (Hämeen-Anttila 2017, 200). Kodin arkiset askareet ja asioinnit kodin ulkopuolella edellyttävät toimintakykyä selviytyä näistä toimista. Valtaosalle aikuisista arjesta selviytyminen ei tuota ylitsepääsemättömiä hankaluuksia ja siksi saattaa olla vaikea ymmärtää niitä, joiden arki ei ole sujuvaa. Monella saattaa silti olla ollut elämäntilanteesta johtuvia hetkiä, jolloin omat voimavarat, kyvyt tai taidot ovat olleet vähäisemmät ja arjen toiminnoista selviytyminen on vaatinut enemmän

pinnistelyä. Toisaalta toimintakyky voi olla myös pysyväisluonteisesti alentunut esimerkiksi erilaisten kognitiivisten vaikeuksien vuoksi. Fyysisen vammautumisen aiheuttama toimintakyvyn aleneminen on helpompi havaita ja siten ehkä myös ymmärtää. Pyörätuolissa istuvan on vaikeaa saavuttaa yläkaappien tavarat ja siksi toimintoja kotona joutuu muuttamaan. Kognitiiviseen toimintakykyyn vaikuttavat mielenterveysongelmat, uupuminen, päihteet, parisuhdeongelmat ja äkilliset kriisit haastavat kuitenkin myös kykyä käyttää ongelmanratkaisutaitoja ja selviytyä arjesta. Näiden arjen toimintoihin vaikuttavien haasteiden ymmärtäminen voi olla hankalampaa, koska nämä eivät ole silmin havaittavissa.

Asumiseen liittyvät tarpeet puolestaan kytkeytyvät asunnon puuttumiseen, sen menettämiseen tai asunnon ylläpitämiseksi tarvittavan toimintakyvyn tai taitojen puutteeseen. Taloudellisen tuen tarve liittyy haasteisiin henkilön tai perheen toimeentulossa. Aikuisen oletetaan lähtökohtaisesti pystyvän elättämään itsensä ja perheensä. Tällöin sosiaalipalveluja tarvitaan tilanteessa, jossa aikuisen kyky hankkia toimeentulo tai hoitaa raha-asioitaan on jostain syystä heikentynyt. Osallisuuteen liittyvät tarpeet määritellään tarpeena sosiaalsiin suhteisiin sekä yhteiskuntaan ja yhteisöihin kuulumisen ja liittymisen tarpeina. Osallisuuden vastinparina tunnistetaan syrjäytyminen, jota muun muassa sosiaalipalveluilla on tarkoitus ehkäistä. (Hämeen-Anttila 2017, 199–202; Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 37–42.)

Lain esittämät tuen tarpeet lähestyvät tarpeita kahdesta tulokulmasta. Ensimmäiset neljä kohtaa ovat selkeämmin tunnistettavissa varsinaisina perustarpeina. Varsinaisten tarpeiden lisäksi laki määrittää sosiaalipalveluilla vastattavan myös joidenkin riskien nostamiin tuen tarpeisiin. Esimerkiksi perheväkivalta tai päihteiden ongelmakäyttö saattaa nostaa esiin tarpeita liittyen jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen, asumisen järjestelyihin, talouteen tai osallisuuteen.

5.2 Tuen tarpeet Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen määrittelyssä

Aikuisten tuen tarpeiden määrittelylle antavat pohjaa myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tiedonhallinnan operatiivisen ohjauksen myötä syntyneet erilaiset aineistot. Sosiaalihuollossa varaudutaan valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja kansallisen asiakastietovarannon käyttöönottoon, jonka vuoksi THL pyrkii yhtenäistämään sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja rakenteeltaan ja tietosisällöltään kansallisesti yhdenmukaiseksi. Vaikka palvelutarpeen arviointi ei ole yhtä kuin palvelutarpeen arvio-asiakirja, joutuu arvioinnissa ottamaan huomioon asiakirjarakenteiden asettamat reunaehdot. (Mitä tiedonhallinta on? 2019.)

Yhtenäiset rakenteet ja tietosisällöt ovat edellyttäneet sosiaalihuollon määrittelyä ja jäsentämistä tiedonhallinnan ja valtakunnallisen kokonaisarkkitehtuurin tarpeisiin. Tässä määrittelytyössä tuen tarve on yleisesti määritelty seuraavasti:

Henkilön toimintakyvystä, terveydentilasta tai elämäntilanteesta johtuva tarve, joka edellyttää hoidon tai muun tuen saamista. Sosiaalihuollossa tuen tarpeet voivat liittyä esimerkiksi asumiseen, äkillisiin kriisitilanteisiin tai taloudelliseen tilanteeseen. Tuen tarve voi liittyä joko henkilön omaan tai esimerkiksi hänen läheisensä toimintakykyyn, terveydentilaan tai elämäntilanteeseen. (Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto 2017, 17.)

THL:n koodistopalvelun kautta julkaistaan sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten asiakastietojärjestelmien tarvitsemat yhtenäiset tietorakenteet ja tiedonkeruun keskeiset luokitukset. Tuen tarpeen luokittelu ja sitä koskevan tiedon keruu on vasta kehittymässä sosiaalihuollossa asiakastietojärjestelmien kehittyessä vähitellen noudattamaan yhtenäisiä rakenteita. Koodistopalvelussa Sosiaalihuolto - Tuen tarve -luokitus pohjautuu sosiaalihuoltolain (L 30.12.2014/1301) 11 §:ssä määriteltyihin tuen tarpeisiin.

Taulukko 2. Sosiaalihuollon tuen tarpeet koodistopalvelussa (Kansallinen koodistopalvelu 2019).

KOODI	SYY
1	Jokapäiväisestä elämästä selviytyminen
10	Toimintakyky
11	Omaisien tai läheisten tuen tarve
2	Asuminen
3	Taloudellinen tuki
4	Osallisuus ja syrjäytyminen
5	Läheisuhde- ja perheväkivalta tai kaltoinkohtelu
6	Äkillinen kriisi
7	Lapsen kehitys ja hyvinvointi
8	Päihteiden ongelmakäyttö
9	Mielenterveyden ongelmat
98	Ei tuen tarvetta
99	Muu tuen tarve

Koodistopalvelun luokittelu vastaa likipitään Sosiaalihuoltolaissa määriteltyjä tuen tarpeita. THL:n luokittelussa päihteiden ongelmakäytöstä tai mielenterveyden ongelmista johtuva tuen tarve luokitellaan erikseen. Sairaudesta, vammasta

tai ikääntymisestä aiheutuvaa tuen tarvetta ei tunnisteta luokitteluperusteena. Luokittelun käyttö ei tule varmasti olemaan täysin ongelmatonta. Mihin luokkaan tulisi sijoittaa henkilö, jolla on päihdeongelma ja suuria vaikeuksia selviytyä itsenäisessä asumisessa sekä vastata toimeentulostaan? Luokittelun käyttäminen mahdollistaa useamman syykoodin valinnan, mutta asiakkaan näkökulmasta ei ole merkityksetöntä, mikä syy yhdessä työntekijän kanssa tunnistetaan ensisijaiseksi tarpeeksi. Ensisijaiseksi tunnistettu tarve ohjaa kuitenkin koko asiakasprosessin suuntaa ja johtaa palveluvalintoihin sulkien toisia pois.

Luokitusten lisäksi THL on julkaissut Sosmeta-palvelussaan luonnosvaiheessa olevia asiakirjarakenteita työntekijöiden tulkittavaksi ja käytettäväksi. Työikäisen palvelutarpeen arvio-asiakirjaluonnokseen kirjataan perustietojen lisäksi tietoja asiakkaan asumisesta, koulutuksesta, työstä, taloudellisesta tilanteesta, terveydentilasta, päihteiden käytöstä, sosiaalisista suhteista sekä arkielämästä ja vapaaajasta. Myös tämä asiakirjamalli antaa viitteitä siitä, mistä tulisi olla kiinnostuneita selvittäessä aikuisen tarpeita sosiaalihuollossa. (Sosmeta 2019.)

Sosiaalihuollon ja sen toteuttamiseksi tarkoitettujen sosiaalipalvelujen ja -etuuksien perimmäisenä tarkoituksena on ihmisten hyvinvoinnin ja sosiaalisen turvallisuuden ylläpitäminen ja edistäminen (L 30.12.2014/1301 § 1). Palvelutarpeen arvioinnilla pyritään siis yksilön hyvinvoinnin ja sosiaalisen turvallisuuden sen hetkisen tilan arvioimiseen, sekä selvittämään, mitkä ihmisen tarpeet ovat kenties vaarantuneet ja miksi. Tämän vuoksi tulee tarkastella palvelutarpeen arvioinnin taustalla olevaa ihmiskäsitystä sekä sitä, mitä on ihmisen hyvinvointi.

6 TUEN TARPEIDEN KONTEKSTIT SOSIAALITYÖSSÄ

Edellä olemme keskustelleet aikuisten tuen tarpeista teorioiden, muutamien hyvinvointia tai toimintakykyä mittaavien mittareiden ja sosiaalihuoltolain kautta. Tässä aluvuossa kokoamme tehtyä tarkastelua jäsentämällä sitä, millaisiin konteksteihin tarpeiden määrittely kiinnittyy aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä. Hahmotamme tässä neljä kontekstia, joilla on yhteys tuen tarpeiden määrittelyyn kokonaisvaltaisesti (Kuvio 1).

Esitämme ensinnäkin, että osallisuuden ja yhteisyyden ulottuvuudelle paikantuu yksi merkityksellinen konteksti, johon tuen tarpeet yhdistyvät. Osallisuuden ja yhteisyyden merkityksiä sivutaan niin lain määritelmässä, mittaristoissa kuin teoriassakin. Ihmisellä on perustavanlaatuinen tarve olla osallisena jostain, kokea

yhteisyyttä johonkin suurempaan. Perhe, ystävät ja muut erilaiset verkostojen tuottamat sosiaaliset suhteet ovat merkittäviä ihmisen hyvinvoinnin kannalta ja ne ovat jotain, jota ilman ihminen ei voi elää. Eristäytyminen ja eläminen ilman kontakteja muihin ihmisiin näyttäytyy ihmisyydelle vieraana. Aikuisen tuen tarpeita määriteltäessä menetetään jotain olennaista, jos tämä konteksti sivuutetaan eräänä ihmisen hyvinvointia tukevana ulottuvuutena.

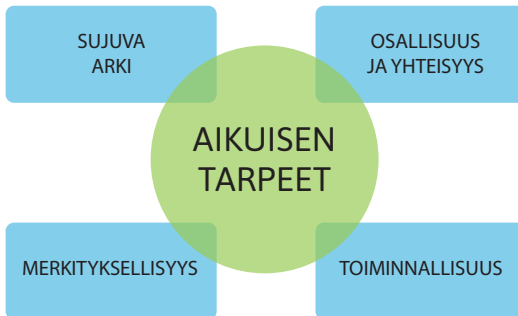
Toisekseen, toiminnallisuus ja fyysinen kehoisuus, kyky tehdä, taidot sekä työ piirtyvät myös jäsennyksistä yhtenä kokonaisuutena esiin. Toimintakyky näyttäytyy merkityksellisenä ulottuvuutena kaikissa yhteyksissä, lain määritelmässä, mittaristossa sekä teorian tarkasteluissakin. Kyky tehdä ja toimia, joka tässä yhteydessä viittaa vahvasti kehoalliseen tekemiseen, näyttäytyy tärkeänä tarpeena. Ihmisen keho ja sen käyttämisen mahdollisuudet ovat kiinteä osa ihmisyyttä. Tähän kokonaisuuteen on jäsennettävissä myös terveys, koska se vaikuttaa ennen kaikkea kykyyn toimia. Ihmisellä on siis tarve käyttää kehoaan. Toiminnallisuuden ulottuvuudelle asettuu yhteys, jonka huomioiminen tuen tarpeiden määrittelyssä näyttää oleelliselta.

Kolmanneksi jäsenämme tässä merkityksellisyyden ja ymmärtämisen kontekstina, johon ihmisen keskeiset tarpeet on olennaista yhdistää. Esimerkiksi merkityksetön toiminta ei motivoi ihmistä, vaan tekemisen, olemisen ja osallistumisen pitää olla mielekästä. Tällöin sosiaalihuollon palveluilla kuten aikuissosiaalityöllä voidaan yhtenä nähdä tehtävänä tuottaa mieltä tai auttaa asiakasta näkemään mielekkäys elämässään. Päihteiden ongelmakäyttökin voisi olla jotenkin selitettävissä tämän tarpeen kautta. Voivatko päihteet esimerkiksi tuottaa mieltä johonkin tai päinvastoin turruttaa mielettömyyttä? Tunteet liittyvät vahvasti merkityksellisyyden tarvekontekstiin.

Neljäntenä kokonaisuutena esitämme kontekstin, johon paikantuu sujuvan arjen tarve. Tässä yhteydessä sujuva arki tarkoittaa toimintakykyisyyttä ja elämähallintaa sekä jokapäiväisestä elämästä selviytymistä. Sujuva arki edellyttää toimeentuloa, kotia sekä erilaisia kykyjä: hoitaa asioitaan, aikatauluttaa, ottaa selvää ja oppia. Tällä ulottuvuudella on erilaisia arkisia elämänhallintaa tukevia ja mahdollistavia yhteyksiä. Esimerkiksi taloudellisen toimintakyvyn osalta tarpeet voivat kytkeytyä toimeentuloon, rahaan ja siihen, miten ihminen onnistuu elättämään itsensä ja perheensä. Toimeentuloon liittyviä haasteita voivat olla esimerkiksi työttömyys, sairaus, avioero tai eläköityminen. Yhtä lailla toimeentuloa voivat haastaa esimerkiksi talouden hallinnan taitojen puuttuminen, peli- tai päihdeongelmat tai muutos elämäntilanteessa.

Sujuva arki voi viitata erilaisiin elämänhallinnan taitoihin ja mahdollisuuksiin, jotka tukevat asioiden hoitamista ja arkisten askareitten sujumista. Arkeen kytkeytyy

vahvasti toimintakyvyn käsite. Arkea voivat haastaa esimerkiksi erilaiset sairaudet, vammat, kognitiiviset vaikeudet ja äkilliset elämän kriisit. Tällöin ihmisen toimintakyky saattaa olla pysyvästi tai tilapäisesti alentunut ja normaaleista arjen toiminnoista selviytyminen voi olla hankalaa tai jopa mahdotonta.

Kuvio 1. Jäsennys konteksteista, joihin aikuisen tarpeiden määrittäminen kiinnittyy.

Aikuissosiaalityön tehtävänä on vastata aikuisen tarpeisiin. Luvun alussa hyödynsimme Kirsi Juhilan (2008) aikuisuuden kulttuurista jäsenystä aikuissosiaalityön tavoitteen määrittämiseksi. Tarpeiden ja niiden kontekstien kautta aikuissosiaalityö tehtäväkenttä määrittyykin laajemmaksi. Sujuvan arjen lisäksi osallisuuden ja toiminnallisuuden mahdollistaminen ja merkityksellisyyden rakentaminen piirtyvät osaksi aikuissosiaalityön tehtävää.

LÄHTEET

Aaltio, E. 2013. Hyvinvoinnin uusi järjestys. Helsinki: Gaudeamus.

Aikuisväestön hyvinvointimittari. 2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Socca – Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus [Viitattu 22.3.2019]. Saatavana: http://www.socca.fi/kehittaminen/sosiaalityon_vaiikuttavuus/aikuisvaeston_hyvinvointimittari

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.

Doyal, L. & Gough, I. 1991. A theory of human need. Houndmills: Macmillan.

Elämäntilanteen selvittämisen ympyrä (ESY-mittari). 2017. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos- [Viitattu 2.4.2019]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/hankkeet-ja-hanketuki/arviointi/tyo-ja-toimintakykymittareita/esimerkkeja/elamantilanteen-selvittamisen-ympyra-esy-mittari->

Fraser, N. 1989. Talking about needs: Interpretive contests as political conflicts in welfare-state societies. *Ethics* 99 (2), 291-313.

- HE 164/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Hellsten, S. 1995. Toimintamahdollisuudet sosiaalipolitiikan oikeudenmukaisuuden kriteerinä. Niin & näin (2), 39–44.
- Hämeen-Anttila, L. 2017. Sosiaalihuoltolaki asiakkaiden tarpeiden jäsentäjänä. Teoksessa: A. Kananaja, M. Lähtenen & P. Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 199–207.
- IFSW. 2019. Global definition of social work. [Verkkosivu]. Rheinfelden: International Federation of Social Workers. [Viitattu 20.2.2019]. Saatavana: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- Juhila, K. 2008. Aikuisuus sosiaalityössä. Teoksessa A. Jokinen & K. Juhila (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino, 82–108.
- Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOYPro.
- Kansallinen koodistopalvelu. Sosiaalihuolto-Tuen tarve. 2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Kela : Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 22.3.2019]. Saatavana: <https://koodistopalvelu.kanta.fi/codeserver/pages/classification-view-page.xhtml?classificationKey=3043&versionKey=3403>
- Kivipelto, M., Blomgren, S., Karjalainen, P. & Saikkonen, P. 2013. Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointimittareiden kehittämisen lähtökohtia. Teoksessa M. Kivipelto, S. Blomgren, P. Karjalainen & P. Saikkonen (toim.) Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä: arviointimalleista mittareihin: Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 18/2013, 17–26. [Viitattu 2.2.2019] Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kompassi kartoittaa asiakkaan tilanteen. 2019. [Verkkosivu]. Helsinki: FCG. [Viitattu 22.3.2019]. Saatavana: <https://www.sotetieto.fi/fi/tuotteet/kompassi>
- Kykyviisari työ- ja toimintakyvyn tukena. 2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Työterveyslaitos. [Viitattu 22.3.2019]. Saatavana: <https://sivusto.kykyviisari.fi/>
- L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.
- L 17.9.1982/710. Sosiaalihuoltolaki.
- Maslow, A. 1987. Motivation and personality. New York: HarperCollins.
- Mitä tiedonhallinta on? 2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 22.3.2019]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/mita-tiedonhallinta-on->
- Mäntysaari, M. 1991. Sosiaalibyrokratia asiakkaiden valvojana: Byrokratiatyö, sosiaalinen kontrolli ja tarpeitten sääntely sosiaalitoimistoissa. Tampere: Vastapaino.
- Niemelä, P. 2009. Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa M. Mäntysaari, A. Pohjola & T. Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-Kustannus, 209–236.
- Niemelä, P. 2014. Systemaattinen ihmiskäsitys: Ihminen järjestelmänä: Rakenne (3^Λ3) ja toiminta 3x3. Tallinna: United Press Global.
- Nussbaum, M. 2013. Främja förmågor: En modell för mänsklig utveckling. Stockholm: Karneval förlag.
- Paavola J. 2016. Kunta työllistymistä ja työelämäosallisuutta tukemassa. [Verkkajulkaisu]. : Tampereen yliopisto. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. [Viitattu 20.1.2019]. Saatavana: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99396/paavola.pdf?sequence=1>
- Rauhala, L. 2014. Ihmiskäsitys ihmistyössä. 3. p. Helsinki: Gaudeamus.
- Robeyns, I. 2005. The capability approach: A theoretical survey. Journal of human development 6 (1), 93–114.

Sen, A. 2009. The idea of justice. Cambridge, Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press.

Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto. 2017. Palveluihin, palveluprosesseihin ja asiakastietoihin liittyviä käsitteitä: Versio 4.0. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 22.3.2019]. Saatavana: https://thl.fi/documents/920442/2940835/Sosiaalialan_tiedonhallinnan_sanasto_4_0.pdf

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. 2017. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2017/5. [Viitattu 12.12.2018]. Saatavana: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf

Sosmeta. 2019. Sosiaalihuollon asiakirjarakenteiden ja metatietojen palvelu. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.3.2019]. Saatavana: <https://sosmeta.thl.fi/sosmeta-publish-ui/document-definitions>

Viitasalo, K. 2018. Äitien pyrkimykset ja toimintamahdollisuuksien valikko: Käsitteellinen tutkimus äitien taloudellisista toimintamahdollisuuksista. [Verkojulkaisu]. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 606. [Viitattu 22.3.2019]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/57201>